

19 Μαΐου 2014

Μαρτυρίες από τον ξεριζωμό και τη γενοκτονία των Ποντίων

[/ Ειδήσεις και Ανακοινώσεις](#)

Φωτο:artdiadrasi.wordpress.com

Οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν για τη γενοκτονία των Ελλήνων στον μικρασιατικό Πόντο φαίνεται από το παρακάτω κείμενο της Κεντρικής Ένωσης Ποντίων Ελλήνων εκείνης της περιόδου στο οποίο αναφέρονται οι τρόποι εξόντωσης:

«Οι Τούρκοι εκτόπιζαν και εξώριζαν τους Ελληνες μέσα στην βαρύτερη κακοκαιρία, χωρίς να τους επιτρέψουν να παραλάβουν ούτε τρόφιμα, ούτε

στρώματα. Τα κυβερνητικά όργανα που συνόδευσαν τους εκτοπιζόμενους δεν επέτρεπαν στα θύματά τους να σταθμεύουν σε κατοικημένα μέρη, αλλά μόνο σε μέρη έρημα και εκτεθειμένα στις χειμερινές συνθήκες. Ο σκοπός ήταν διπλός: πρώτα να μην μπορούν να στεγασθούν και έπειτα να μην μπορούν να αγοράσουν τρόφιμα. Δεν επέτρεπαν για κανένα λόγο να δώσουν βοήθεια στους γέρους γονείς ή στα ανήλικα παιδιά και στους αρώστους, οι οποίοι εγκαταλείπονταν στα φαράγγια και στα δάση και πέθαιναν από την πείνα ή αποτελειώνονταν από την λόγχη των Τούρκων.

Σε διάφορα μέρη της χώρας ιδρύθηκαν λουτρώνες δήθεν για στρατιωτικούς λόγους. Τα κυβερνητικά και αστυνομικά όργανα που οδηγούσαν τους μετατοπιζόμενους εξανάγκαζαν τους δυστυχείς για λόγους δήθεν υγιεινής να λουθούν. Έβαζαν κατά εκατοντάδες άνδρες, γυναίκες και παιδιά στα λουτρά, γυμνούς με θερμοκρασία 40 βαθμών. Τα ενδύματα των δυστυχών ελεηλατώντο.

Όταν έβγαιναν από το λουτρό, τους εξανάγκαζαν να παρατάσσονται στο χιόνι και με θερμοκρασία κάτω του μηδενός και να περιμένουν επίσκεψη του αστυνόμου για καταμέτρηση, ο οποίος ποτέ δεν ερχόταν πριν από μία ώρα. Έπειτα άλλη μία ώρα περίμεναν το γιατρό για ιατρική επιθεώρηση. Κατά την επιθεώρηση χαρακτηρίζονταν άρρωστοι οι νεώτεροι και υγιέστεροι, οι οποίοι θανατώνονταν κατά την αποστολή στο νοσοκομείο.»

Λάμπρος Μαυρίδης, από το Τεπέκιοϊ της Πουλαντζάκης

«Από τους 700 που βγήκαμε εξορία από το χωριό μας το 1916 γυρίσαμε 232 άτομα...

...Κανένα χρόνο μετά το γυρισμό μας από την εξορία (1916), κακήν κακώς, ζήσαμε. Ύστερα ο Τοπάλ Οσμάν ήρθε χαράματα και περικύκλωσε το χωριό με τους τσέτες του. Μάζεψαν τον κόσμο, έναν-έναν τους χωριανούς και τους έβαλαν σ' ένα σπίτι, σιμά στην εκκλησία: Άντρες, παιδιά, γυναίκες, γέρους, μωρά. Έδωσαν φωτιά το σπίτι και τους έκαψαν ζωντανούς!

Προτού να τους κάψουν διάλεξαν 4-5 νέες γυναίκες και τις κράτησαν για τον εαυτό τους. Μετά έχυσαν 10 τενεκέδες πετρέλαιο μέσα και ολόγυρα στο σπίτι και κατόπιν έρριξαν μια χειροβομβίδα. Άναψε φωτιά! Το σπίτι ήταν του Κοντού του Κώτα. Δέκα-είκοσι λεφτά κράτησε το κακό. Φώναζαν. Οι φωνές των γυναικών «σον ουρανόν έβγαιναν» (οι φωνές των γυναικών ανέβαιναν στον ουρανό). Τινάχτηκε το σπίτι μες στις φλόγες κι όλους τους πλάκωσε μέσα!

Ένα κορίτσι απ' το παράθυρο πήδηξε και έφυγε απ' τη φωτιά. Έριξαν σφαίρες οι τσέτες αλλά ήταν κατήφορος και γλίτωσε. Μια σφαίρα την πήρε ξυστά στο κεφάλι.

Ρούδα τη λέγανε. Ήρθε κοντά σε μας που ξεφύγαμε απ' το πρωί. Τη ρώτησα για την γυναίκα μου και τα παιδιά μου. Μου είπε: «Τη γυναίκα σου την είδα, τα παιδιά σου δεν τα είδα».

Οι πέντες γυναίκες που διάλεξαν για να τις πάρουν οι Τούρκοι να τις βιάσουν, το κατάλαβαν και σαν έβλεπαν τη φωτιά και τις φωνές, πήδησαν μέσα στο σπίτι λέγοντας:

- «Είη το όνομα του Κυρίου!...».

Πήδησαν στη φωτιά και κάηκαν. Πέθαναν μαζί με τις άλλες.

Αυτό όλο κράτησε μισή ώρα. Μετά μισή ώρα οι τσέτες έφυγαν και πήγαν στ' άλλα χωριά. Και σε κάθε χωριό μισή ώρα στέκονταν, έκαιγαν έκαιγαν και συνέχεια έφευγαν. Δεκαεφτά (17) χωριά έκαψαν στη συνέχεια. Τα Γούζερε, Κόλτιζι, Τεπέκιοϊ, Τεμιρτζίκιοϊ, Γιόμα, Κινέη... Δεν έκαιγαν τα σπίτια των χωριών. Μόνο ένα σπίτι έκαιγαν μαζί με τους ανθρώπους».

Σάββας Κανταρτζής- Η καταστροφή του χωριού Μπεϊαλάν, της περιφέρειας Κοτυώρων από τους τσέτες του Τοπάλ Οσμάν.

«Τα χαράματα, στις 16 Φεβρουαρίου 1922, ημέρα Τετάρτη, μια εφιαλτική είδηση, ότι οι τσέτες του Τοπάλ Οσμάν έρχονται στο χωριό, έκανε τους κατοίκους να τρομάξουν και ν' αναστατωθούν. Οι άντρες, όσοι βρίσκονταν τη νύχτα στο χωριό, βιάστηκαν να φύγουν στο δάσος... Άλλοι άντρες που είχαν κρυψώνες σε σπίτια σε σπίτια και σε σταύλους, τρύπωσαν σ' αυτές και καμουφλαρίστηκαν έτσι που να μην τους υποπτευθεί κανείς. Τα γυναικόπαιδα και οι γέροι κλείστηκαν στα σπίτια και περίμεναν με καρδιοχτύπι να δούν τι θα γίνει... Δεν πέρασαν παρά λίγα λεπτά κι' οι τσέτες , περισσότεροι από 150 έμπαιναν στο χωριό κραυγάζοντας και πυροβολώντας. Τους ακολουθούσαν τούρκοι χωρικοί από τα γειτονικά χωριά. Αυτούς τους είχαν μύσει στο εγκληματικό σχέδιο τους και τους κάλεσαν για πλιάτσικο.

Μόλις μπήκαν οι συμμορίτες στο χωριό, η ατμόσφαιρα ηλεκτρίστηκε και ο ορίζοντας πήρε τη μορφή θύελλας που ξεσπασε άγρια. Με κραυγές και βρισιές, βροντώντας με τους υποκοπάνους τις πόρτες και τα παράθυρα, καλούσαν όλους να βγουν έξω από τα σπίτια και να μαζευτούν στην πλατεία- αλλιώς απειλούσαν, θα δώσουν φωτιά στα σπίτια και θα τους κάψουν.

Σε λίγο, όλα τα γυναικόπαιδα και οι γέροι, βρίσκονταν τρέμοντας και κλαίγοντας στους δρόμους. Οι συμμορίτες με κραυγές και απειλές υποπτεύθηκαν, από την πρώτη στιγμή, το μεγάλο κακό που περίμενε όλους και δοκίμασαν να φύγουν έξω

από το χωριό. Οι τσέτες, πρόβλεψαν ένα τέτοιο ενδεχόμενο και είχαν πιάσει από πριν τα μπογάζια, απ' όπου μπορούσε να φύγει κανείς. Έτσι, μόλις έφτασαν, τρέχοντας, οι κοπέλλες στα μπογάζια, δέχτηκαν, από τσέτες που παραμόνευαν, πυροβολισμούς στο ψαχνό. Μερικές έμειναν στον τόπο σκοτωμένες, ενώ οι άλλες τραυματίστηκαν και γύρισαν πίσω.

Οι φόννοι αυτοί αποκάλυψαν για καλά τους εγκληματικούς σκοπούς των συμμοριτών κι' έγιναν το σύνθημα να ξεσπάσει, το τρομοκρατημένο πλήθος των γυναικόπεδων, που είχε ριχτεί στους δρόμους σε ένα βουβό κι' ασυγκράτητο κλάμα και σε σπαραξικάρδιες κραυγές απελπισίας. Τίποτα απ' όλα αυτά δεν στάθηκε ικανό να μαλάξει την σκληρότητα του τεράτων, που είχε διαλέξει ο Τοπάλ Οσμάν για την «πατριωτική» του εκστρατεία. Σκληροί σαν ύαινες, που διψούν για αίμα, και διεστραμμένοι σαδιστές, που γλεντούν με τον πόνο και τα βασανιστήρια των θυμάτων τους, χίμηξαν μανιασμένοι στα γυναικόπαιδα και τους γέρους, κραυγάζοντας, βρίζοντας, χτυπώντας, κλωτσώντας και σπρώχνοντάς τους να μαζευτούν στην πλατεία.

Η πυρπόληση

Οι μητέρες αναμαλλιασμένες, κατάχλωμες από το τσουχτερό κρύο και το φόβο, με τα βρέφη στην αγκαλιά και τα νήπια μπερδεμένα στα πόδια τους. Οι κοπέλλες άλλες με τους γέρους γονείς κι' άλλες με γριές ή άρρωστους αγκαλιασμένες, περιμαζεύτηκαν με τον χτηνώδη αυτόν τρόπο, στην πλατεία σαν πρόβατα για τη σφαγή, μέσα σε ένα πανδαιμόνιο από σπαραχτικές κραυγές και θρήνους και κοπετούς. Η πρώτη φάση της απερίγραπτης τραγωδίας του Μπείαλάν έκλεισε, έτσι, θριαμβευτικά για τους θλιβερούς ήρωες του νεοτουρκικού εγκλήματος γενοκτονίας.

Όταν πια όλα τα γυναικόπαιδα κ' οι γέροι μαζεύτηκαν στην πλατεία, οι τσέτες έβαλαν μπρός την δεύτερη φάση της σατανικής τους επιχείρησης. Διάταξαν να περάσουν όλοι στα δίπατα σπίτια, που βρίσκονταν στην πλατεία και τα είχαν διαλέξει για να ολοκληρώσουν τον εγκληματικό τους σκοπό. Η απροθυμία, που έδειξε το τραγικό αυτό κοπάδι των μελλοθανάτων να υπακούσει στην διαταγή, γιατί ήταν πια ολοφάνερο ότι όλους τους περίμενε ο θάνατος, εξαγρίωσε τους συμμορίτες που βιάζονταν να τελειώσουν γρήγορα την μακάβρια επιχείρηση. Και τότε, σαν λυσασμένα θηριά, ρίχτηκαν στις γυναίκες, τα μωρά και τους γέρους, και με γροθιές, με κοντακιές και κλωτσιές έχωσαν και στρίμωξαν στα δύο σπίτια τα αθώα και άκακα αυτά πλάσματα, που ο αριθμός τους πλησίαζε τις τρεις εκατοντάδες.

Κι' όταν, έτσι, ήταν σίγουροι πως δεν έμεινε έξω κανένας, σφάλισαν τις πόρτες,

ενώ ο άγριος αλαλαγμός από τα παράθυρα, οι σπαραξικάρδιες κραυγές, το απελπισμένο κλάμα κι' οι βοερές ικεσίες για έλεος και βοήθεια, σχημάτιζαν μια άγριας τραγικότητας μουσική συναυλία, που ξέσκιζε τον ουρανό κι' αντιβούιζε στα γύρω βουνά και δάση...

Και τώρα δεν έμενε παρά η τρίτη και τελική φάση της πατριωτικής... επιχείρησης των θλιβερών ηρώων-συμμοριτών του Τοπάλ Οσμάν. Δεν χρειάστηκαν παρά μια αγκαλιά ξερά χόρτα και μερικά σπασμένα πέταυρα (χαρτόματα) ν' ανάψει η φωτιά. Και σε λίγο τα δύο σπίτια, έγιναν πυροτέχνημα και ζώστηκαν, από μέσα κι' απ' έξω, από πύρινες γλώσσες και μαυροκόκκινο καπνό. Το τί ακολούθησε την ώρα εκείνη δεν περιγράφεται.

Οι μητέρες ξετρελλαμένες, έσφιγγαν, αλαλάζοντας και τσιρίζοντας με όλη τη δύναμη της ψυχής τους, στην αγκαλιά τα μωρά τους, που έκλαιγαν και κραύγαζαν «μάννα, μανίτσα!». Οι κοπέλες και οι άλλες γυναίκες με τους γέρους γονείς, τα παιδιά και τους αρρώστους, κραύγαζαν και αρπάζονταν μεταξύ τους σαν να ήθελαν να πάρουν και να δώσουν κουράγιο και βοήθεια, καθώς έπαιρναν φωτιά τα μαλλιά και τα ρούχα τους κι' άρχισαν να γλύφουν το κορμί οι φλόγες. Κραυγές, που ξέσκιζαν το λαρύγγι και τ' αυτιά, φωνές μανιακές και κλάματα βροντερά, άγρια ουρλιαχτά ανθρώπων, που έχασαν από τρόμο και πόνο τα μυαλά τους, χτυπήματα στα στήθη, στον πυρακτωμένο αέρα και στους τοίχους - χαλασμός κόσμου, ένα ζωντανό κομμάτι από την κόλαση στη γη! Αυτή την εφιαλτική εικόνα παρίσταναν, τα πρώτα λεπτά, τα δύο σπίτια που τα είχαν αγκαλιάσει οι φλόγες.

Μερικές γυναίκες και κοπέλες στον πόνο, την φρίκη και την απελπισία τους, δοκίμασαν να ριχτούν από τα παράθυρα, προτιμώντας να σκοτωθούν πέφτοντας κάτω ή με σφαίρες από όπλο, παρά να υποστούν τον φριχτό θάνατο στην φωτιά. Οι τσέτες που απολάμβαναν με κέφι και χαχανητά το μακάβριο θέαμα, έκαναν το χατήρι τους - πυροβόλησαν και τις σκότωσαν.

Δεν κράτησε πολλά λεπτά, αυτή η σπαραξικάρδια οχλοβοή, από τους αλαλαγμούς, τις άγριες κραυγές, τα τσουχτερά ξεφωνητά και το ξέφρενο κλάμα. Στην αρχή ο τόνος της οχλοβοής ανέβηκε ψηλά, ως που μπορούν να φτάνουν κραυγές, ξεφωνητά και ξελαρυγγίσματα από τρεις περίπου εκατοντάδες ανθρώπινα στόματα. Γρήγορα όμως ο τόνος άρχισε να πέφτει, ως που μονομιάς κόπηκαν κι' έσβησαν οι φωνές και το κλάμα. Κι' ακούγονταν μόνο τα ξύλα, που έτριζαν από τη φωτιά και οι καμμένοι τοίχοι και τα δοκάρια, που έπεφταν με πάταγο πάνω στα κορμιά, που κείτονταν τώρα σωροί κάρβουνα και στάχτη κάτω στο δάπεδο, στα δύο στοιχειωμένα σπίτια το Μπεϊαλάν».

Μαρτυρίες Σοβιετικών

Αν η πρώτη φάση της γενοκτονίας πραγματοποιήθηκε από τους Νεότουρκους μέχρι την ήττα τους το Νοέμβριο του 1918, η δεύτερη φάση της γενοκτονίας ξεκινά με τη συγκρότηση του κεμαλικού στρατού μετά την απόβαση του ιδίου του Κεμάλ στη Σαμψούντα στις 19 Μαΐου του 1919. Την περίοδο αυτή, οι καλύτεροι σύμμαχοι του τουρκικού εθνικισμού αναδεικνύονται οι Σοβιετικοί, οι οποίοι ενισχύουν με κάθε τρόπο το κεμαλικό κίνημα. Όπλα, χρυσάφι και επίλεκτοι άνδρες αποστέλλονται για να βοηθήσουν τους Τούρκους εθνικιστές να αντιμετωπίσουν τον ελληνικό στρατό στο μικρασιατικό μέτωπο και να καταστείλουν τα ένοπλα κινήματα των λαών της περιοχής, των Ελλήνων του Πόντου και των Αρμενίων.

Οι μαρτυρίες των Σοβιετικών απεσταλμένων έχουν ιδιαίτερη αποδεικτική σημασία. Καταρχάς, λόγω της συμμαχικής τους προς τους κεμαλικούς ιδιότητας, έχουν πλήρη γνώση των ωμοτήτων κατά των Ελλήνων. Στις αναφορές τους δεν κρύβουν τον αποτροπιασμό τους για τα εγκλήματα των συμμάχων τους. Μεταξύ των άλλων, στοιχεία για τη γενοκτονία στον Πόντο υπάρχουν στο βιβλίο που εξέδωσε ο σοβιετικός πρέσβης στη Αγκυρα Σ. Ι. Αράλοφ το 1960 στη Μόσχα με τον τίτλο "Vospominaniya Sovietskogo Diplomata 1922-1923". Ο Αράλοφ, ενημερώνεται στην Σαμψούντα από τον αρχιστράτηγο Μ. Φρούνζε. Ο Φρούνζε είχε αποσταλεί από τον Λένιν, μαζί με γενναία στρατιωτική και οικονομική βοήθεια.

Ο Φρούνζε, έδωσε μια από τις ελάχιστες μαρτυρίες για τους ηττημένους αντάρτες: «Συναντήσαμε μια μικρή ομάδα από 60-70 Έλληνες, οι οποίοι μόλις είχαν καταθέσει τα όπλα. Όλοι τους είχαν εξαντληθεί στο έπακρο... Άλλοι έμοιαζαν κυριολεκτικά με σκελετούς. Αντί για ρούχα κρέμονταν από τους ώμους τους κάτι απίθανα κουρέλια. Στο κέντρο της ομάδας βρίσκονταν ένας ψηλός κι' αδύνατος παπάς, φορώντας το καλυμαύχι του... Φυσούσε κρύος αέρας και όλη η ομάδα κάτω από τα σπρωξίματα των συνοδών-στρατιωτών, κατευθυνόταν με πηδηματάκια προς τη Χάβζα. Μερικοί όταν μας αντίκρισαν, άρχισαν να κλαίνε δυνατά ή μάλλον να ουρλιάζουν, μια και ο ήχος που ξέφευγε από τα στήθη τους, έμοιαζε περισσότερο με ουρλιαχτό κυνηγημένου ζώου».

Ο Φρούνζε περιέγραψε και άλλο ένα περιστατικό. Όταν περνούσαν δίπλα από μια ομάδα αιχμάλωτων Ελλήνων στη Μερζιφούντα, ένας από τους αιχμαλώτους φώναξε στη σοβιετική αντιπροσωπεία ότι ήταν και αυτοί ένοχοι γιατί ενίσχυαν τον Κεμάλ και τους Τούρκους. Το συναίσθημα αυτό των ανταρτών του δυτικού Πόντου ήταν εξαιρετικά έντονο. Ο οπλαρχηγός Κισά Μπατζάκ (Κοντοπόδης) διακήρυξε: «... οι Ρώσοι κομμουνιστές δώσανε όπλα στον Κεμάλ για να χτυπήσει εμάς, του έδωσαν υποστήριξη, απελευθέρωσαν όλους τους Τούρκους στρατιώτες που είχαν

συλλάβει αιχμαλώτους όταν μπήκαν στην Τραπεζούντα». Υποστήριζε ότι οι κομμουνιστές κατέδιδαν τις προσπάθειες προμήθειας οπλισμού των ανταρτών από τη Ρωσία και παρέδιδαν Πόντιους στους Τούρκους.

Ο Φρούνζε έγραφε τα εξής για την πολιτική του Τοπάλ Οσμάν: «...όλη αυτή η πλούσια και πυκνοκατοικημένη περιοχή της Τουρκίας, ερημώθηκε σε απίστευτο βαθμό. Απ' όλο τον ελληνικό πληθυσμό των περιοχών της Σαμψούντας, της Σινώπης και της Αμάσειας απόμειναν μόνο μερικές ανταρτοομάδες που περιπλανιόντουσαν στα βουνά. Εκείνος που έγινε περισσότερο γνωστός για τις θηριωδίες του ήταν ο αρχηγός των Λαζών Οσμάν Αγάς, ο οποίος πέρασε δια πυρός και σιδήρου με την άγρια ορδή του όλη την περιοχή.»

Ο Αράλοβ, Σοβιετικός πρέσβης στην Άγκυρα, ενημερώθηκε στη Σαμψούντα από τον αρχιστράτηγο Φρούνζε. Ο Φρούνζε του είπε ότι είχε δει πλήθος Έλληνες που είχαν σφαγιαστεί, «βάρβαρα σκοτωμένους Έλληνες -γέρους, παιδιά, γυναίκες». Προειδοποίησε επίσης τον Αράλοβ για το τι επρόκειτο να συναντήσει πτώματα σφαγιασμένων Ελλήνων τους οποίους είχαν απαγάγει από τα σπίτια τους και είχαν σκοτώσει πάνω στους δρόμους.

Για το θέμα αυτό ο Αράλοβ είχε ιδιαίτερη συνομιλία με τον Κεμάλ. Αναφέρει ο ίδιος: «Του είπα (του Κεμάλ) για τις φρικτές σφαγές των Ελλήνων που είχε δει ο Φρούντζε και αργότερα εγώ ο ίδιος. Έχοντας υπ' όψη μου τη συμβουλή του Λένιν να μην θίξω την τουρκική εθνική φιλοτιμία, πρόσεχα πολύ τις λέξεις μου...» Ο Κεμάλ απάντησε ως εξής στις «επισημάνσεις» του Φρούνζε: «Ξέρω αυτές τις βαρβαρότητες. Είμαι κατά της βαρβαρότητας. Εχω δώσει διαταγές να μεταχειρίζονται τους Έλληνες αιχμαλώτους με καλό τρόπο... Πρέπει να καταλάβετε τον λαό μας. Είναι εξαγριωμένοι. Ποιοί πρέπει να κατηγορηθούν για αυτό; Εκείνοι που θέλουν να ιδρύσουν ένα «Ποντιακό κράτος» στην Τουρκία...»

Ο Φρούνζε στο βιβλίο του «Αναμνήσεις από την Τουρκία» γράφει: «Από τους 200.000 Έλληνες που ζούσανε στη Σαμψούντα, τη Σινώπη και την Αμάσεια έμειναν λίγοι μόνο αντάρτες που τριγυρίζουν στα βουνά. Το σύνολο σχεδόν των ηλικιωμένων, των γυναικών και των παιδιών εξορίστηκαν σε άλλες περιοχές με πολύ άσχημες συνθήκες. Πληροφορήθηκα ότι οι Τσέτες του Οσμάν Αγά (σ.τ.σ. Τοπάλ Οσμάν) έσπειραν τον πανικό στην πόλη Χάβζα. Έκαψαν, βασάνισαν και σκότωσαν όλους τους Έλληνες και Αρμένιους που βρήκαν μπροστά τους. γκρέμισαν όλες τις γέφυρες. Παντού υπήρχαν σημάδια γκρεμίσματος. Η διαδρομή από την πόλη Καβάκ προς το πέρασμα Χατζηλάρ θα μείνει για πάντα στη μνήμη μου όσο θα ζω. Σε απόσταση 30 χιλιομέτρων συναντούσαμε μόνο πτώματα. Μόνο εγώ μέτρησα 58. Σ' ένα σημείο συναντήσαμε το πτώμα μιας ωραίας κοπέλας. Της είχανε κόψει το κεφάλι και το τοποθέτησαν κοντά στο χέρι της. Σε κάποιο άλλο

σημείο υπήρχε το πτώμα ενός άλλου ωραίου κοριτσιού, 7-8 χρονών, με ξανθά μαλλιά και γυμνά πόδια. Φορούσε μόνο ένα παλιό πουκάμισο. Απ' ότι καταλάβαμε, το κοριτσάκι καθώς έκλαιγε, έχωσε το πρόσωπό του στο χώμα, δολοφονημένο από το κάρφωμα της λόγχης του φαντάρου».

Ιάκωβος Φαντίδης

Όταν είχανε πόλεμο οι Ρώσοι με την Τουρκία, σηκώθηκε πρώτα το Καρς και όταν κατέβηκε ο πόλεμος στα δικά μας μέρη, δε μας άφησε τίποτα. Οι Τούρκοι κατάστρεψαν τα σπαρτά και όλα και φύγανε. Αναγκαστήκαμε και φύγαμε το 1917. Κατεβήκαμε στη Σαμψούντα, καθίσαμε εκεί 3 - 4 χρόνια. Η Σαμψούντα ήταν μεγάλη πόλη. Ήτανε μεγάλη φτωχομάνα. Μετά μάζεψαν οι Τούρκοι τους άντρες από κει - εγώ ήμουν ακόμα μωρό. 20 με 21 Μαΐου περικύκλωσαν οι Τούρκοι τα εργοστάσια, μάζεψαν τους άντρες και πήγαν τους μισούς σε ένα χωριό, το Καβακλί, και τους σκότωσαν. Τους άλλους μισούς τους σκότωσαν κοντά σ' ένα πανδοχείο που το 'λεγαν Τσουμπούς. Μείναμε εγώ και η μάνα μου με τη μικρή μου αδερφή. Ήρθε διαταγή, μας σήκωσαν κι εμάς να πάμε στο χωριό μας. Δε μας πήγαν τελικά στο χωριό. Μας πήγαν σ' ένα άλλο μέρος που το λέγανε Μιτζιλίκ και από κει μας γύρισαν από χωριό σε χωριό. Εμείς με τη μάνα μου είχαμε πενήντα χρυσές λίρες. Μ' αυτές αγοράσαμε βόδια, κάρο και θα σπέρναμε τα χωράφια. Δεν προλάβουμε να κάνουμε τίποτα και ήρθε νέα διαταγή για εξορία. Από τη Σαμψούντα με τα πόδια στη Μαλάτια, το Χαρπούτ, το Ντιαρμπακίρ. Πέντε έξι μήνες περπατούσαμε. Από κει, όταν έγινε η ανταλλαγή, μας έφεραν στην Ελλάδα. Ο πατέρας μου ήταν στη σφαγή του Τσουμπούς, αλλά γλίτωσε. Εκεί

σκοτώθηκαν δύο δικοί μας νοματαίοι αλλά ο πατέρας μου γλίτωσε ανάμεσα στους σκοτωμένους τυχαία. Δεν τον πήρε καμία σφαίρα και γλίτωσε.

Σοφία Πουτακίδου

Ήμουν μικρό μωρό. Περίπου 3 με 4 χρονών. Όταν γεννήθηκα εγώ, ο πατέρας μου ο Χρήστος πήγε στρατιώτης στον τουρκικό στρατό. Τότε η θητεία ήταν 3 χρόνια. Ύστερα αγρίεψαν οι Τούρκοι και έγινε το κακό και καταστράφηκε η Σμύρνη. Ο πατέρας μου είπε σε δύο παιδιά που ήταν μαζί του στο στρατό: «Παιδιά, μπήκαν οι Τούρκοι να μας σκοτώσουν. Πάμε να φύγουμε». Και φύγανε προς τη θάλασσα. Εκεί βρήκαν ένα καράβι που ήταν αγκυροβολημένο στη μέση της θάλασσας, ανέβηκαν κρυφά και κρύφτηκαν χωρίς να τους δουν. Το πλοίο τους πήγε σε μια άλλη πόλη. Γύρεψε ο πατέρας μου την οικογένειά του, αλλά ο παππούς μου μας είχε πάρει και φύγαμε. Ερήμωσαν όλα τα χωριά. Του είπαν του πατέρα μου: «Χρήστο, ο πεθερός σου πήγε σε άλλη πόλη». Και πάλι μια νύχτα ανέβηκαν κρυφά -γιατί ήτανε φαντάροι και δεν είχανε λεφτά- σ' ένα πλοίο, πήγανε σε μια άλλη πόλη και ο

πατέρας μου μας βρήκε εκεί. Ύστερα περάσαμε απ' τη Σμύρνη και είδαμε ότι οι Τούρκοι σκοτώσανε, κάψανε, ρημάξανε, όλη την πόλη. Ο πατέρας μου μου έλεγε ότι ένα μικρό μουλαράκι κολυπούσε μέσα στο αίμα. Εκεί σκοτώθηκε και ο αδερφός της μάνας μου. Ήταν κι εκείνος φαντάρος σαν τον πατέρα μου. Άλλα δε θυμάμαι, γιατί ήμουνα μικρή.

Γιώργος Λαπαρίδης, εξόριστος στο Ερζερούμ

«Έτον ς' σα 1916 τση χρονιάς. Οι Ρουσάντ' επαίραν την Ζάβεραν και εμάς τσ' αγούρ'ς οι Τουρκάντ' εποίκαν εμάς εξορίαν σ' σο Ερζερούμ. Χειμωγκός καιρός, μέσασμαν Καλανταρί και κρύος πάγος. Τα λιθάρια κατέσπαναν ας σο πάγον και εμείς άχαροι επορπάναμεν ξυπόλ'τοι και μισοφορεμέν'. Όποιος εφόρνεν τσιαρούχια έτον καλότυχος. Και σίτια επορπάναμε οι τσιανταρμάδες εντούναν με τα κοντάκια του τυφεκί και ερούζ'νανε μας απέσ' σο ποτάμ', ς' στον Κάνιν, και εβρέχουμες καλά καλά. Εγίνουμες λουλούτσ ας σο νερόν. Και επεκεί εβγάλλ'νανέ μας ας σο ποτάμ' και εποπράτ'ναμε. Τα βρεγμένα τα λώματα εμούν επάγωναν απάν'εμούν και εποίαν' «κρατσ-κρουτσ» τα κροσταλίδια και τα παγούρια.

Πόσ' νομάτ' επέμ'ναν ς' σα στράτας, πόσ' νομάτ' έπαθαν ας σο κρύον, πόσ' νομάτ' επέθαναν ας σο λιμόν, είνας θεός εξέρ!

Τα ταπούρ' εμούν δηλ. η ομάδα εμούν έτον 120 νομάτ' ας ση Ζάβεραν και 45 νομάτ' εκλώσταμ οπίσ'...».

Πηγή: fdathanasiou.wordpress.com